

« نورك يوردى » كەلەك مەيلىسىزە اعتباراً نوركلارك
دالەت مائارىپى عبدالحىم مەمەت بىك اقنىرىنىڭ يازمىسى مەيلى
بازىلىمىسى « لىپىز » قەلەمىنى ئىشەنچلىك مەيلىسىزە.

نورك يوردى

ناشرى : نورك يوردى

مەدەنىي : مەمەت مەيلى

۲۱ مارت ۱۳۳۹

۱۲ ھەتتە

۲ ھەتتە

ذاتاً کوجوم خانده کندی تبعه سی آراسنده نفوذنی غائب ایتدیکی حالده اورالرده بولئوردی . مع مافیه روسلر یارماق زماننده قازانیلان یرلری الده ایده بیلمک ایچون تکرار چالیشمغه مجبور اولدیلر . تومن ، طوبول شهرلری روس عسکرلرینک قرارگاهى ایدی . تومن قرق سنه طرفنده بویوچک بر شهر اولدی ؛ بو حال ، روسلرک سیریا په تمامیه ال اوزاندقلىنی و بوقطعه په تمامیه کندی تابعیتلرینه آلمغه قرار ویردکلىنی کوستریوردی .

مئولر صرف ایده رک انشالیتدکلى کلکسارده بوقرارلرینک ضمان قویسی کی ایدی ..

روسلر سیریا قطعه سنده تمامیه تمیل قوره بیلمک ایچون ابتدا سیریانک روحی مثابه سنده اوله رق بر حیات قالان عسکری قوماندانلری محو ایتک لازم کلدیکنه قانع اولمشلردی . بومهم قوماندانلردن بری کوجوم خان ، دیکری صایداق نام قهرمان ایدی . بوايکی ذاتک آرالرنده اوتهدنبری موجود اولان نفاق بالاخره هرايکینسکده محوینه سبیت ویرمشدر .

یتیمدی

ملیم ثابت

انتقاد و تقریر

« خلق نظرینه بر نیچه مسئله »

۲

(باشی ۲ نجی ییلک ۱۰ نجی صایبسنده)

فادینک بوشرفی آنالغندندر . آنا تربیه سی ، مکتب و محیط تربیه لرینه اساسدر . فادینلرک حرمت و حقارینه رعایت اولونما سیدرکه « هر عصرده » هر دولتده ادب سقوطنه ، فحشیات شیوعنه « سبب اولمشدر . « زیرا خاتونلرک طبیعی قوت جهتیله بالنسبه ضعیفلکلی حرمتلرینک بیوکلگیله ، حقوقلرینک گنیشدگیله تأیید ، هم تعدیل قیلنمش اولسه ایدی ، سقالت قاپولرینک اکثری قاپانمش قور ایدی . »

شریعتك قادینلره بخش ایتدیگی بوشرف و حرمت، عادتلرك شریعتہ غایہ سی یوزندن اولسه گرک، رعایتسز و تقدیرسز قالدی.

یوز پرده سنه قننه قورقوسی کبی ضعیف بر سبب گوستره دیلیور. بویله اساسسز تدبیرلری مؤاخذه بیله عبندر. بویله تدبیرلرك وجوده گتیردکلری تهلیکه « او تدبیرلری قبول، یا اختراع ایتمش فقیهلرك عدندن، اوتدیرلره قربان اولمش خاتونلرك صانندن (صایبسنندن) زیاده در. »

« عفتك، عصمتك اك قوتلی حافظی یالکز برکوزل تربیه در. تربیه سی نوق. عفتك ده قدرینی بیلمز بی چاره غورفلرك یوزلرنده پرده لرك هیچ بر قوتلری یوقدر. تربیه سزلکدن کاش ضررلر، فسادلر آچیققلدن کلهیلور ضررلره نسبتله هر حالده بیك دفعه آرتقدر. مدنیت دنیا سنده قبول قیلنمش کیفیت اوزره خاتونلرك « مبتذل » لکی خاتونلرك حرمتلرینه، شرفلرینه اوقدر مناسب دکل ایسنده، یوز آچیققلنی اسلامیت نظر نده هر حالده جائزدر. »

بزه ترقی لازمدر؛ علمده، صنعتده، تجارتده کمال لازمدر. مدنیت، کوتولکلری، فنا عادتلری آلمق، اونلری نشر ایتك دکلر؛ مدنیت، علمده، صنعتده، تجارتده، خلاصه دینی و دنیوی بوتون فائده و منفعتلرده ترقی و کمال صاحبی اولمقدور. انسان، حیات حمله سی ایله، یوز بیکلرجه سنه دن بری تکامل ایده ایده بوگونکی کالنه ایریشمشدر؛ آتی ایچونده بویار آییجی تکامل دوام ایده جکدر. انسان، طبیعتك محکومی ایکن حاکمی اولدی. علمده، صنعتده تکامل ایتدکجه او حاکمکی ده آرتاققدر. بونك ایچون انسانی کماله سوق ایدن واسطهلری الله ایتك و شیمدیکی اولدیریجی اعتیادلردن آریلار قوی بر ایمان و تمیز بر عقیده ایله، اجتماعی و اقتصادی منفعتلر تولید ایدن عامللره مراجعت ایله مکه چالیشمالی یز.

* *

موسی افندی، ینه اخروی و دنیوی فائده و منفعت غایه سنی تعقیب ایده رك قرآن کریمك ترجمه سنه لزوم گورمش و او یولده ایلك مهم خطوه یی آتمشدر: « طبیعتك، بلکه بوتون عالم وجودك ترجمه سی اولان قرآن کریمی اوز لسانمزه درست هم کوزل اسلوب ایله ترجمه ایتك البته تیوش (لازم) ایدی. » یوقاریده ذکر ایتدیگمز وجه ایله قرآن، پیغمبر من افند من حضر تلری حیاته

ایکن تدوین ایدلمشدر. قرآنده نقصان یا ویا فضله برشی یوقدر. معجز نظمى، قیامته قدر باقى قالاچق در. رسول الله حضرتلری قرآنى حفظ وظیفه سنى، کنديسى ایفا ایتدی؛ لکن «نظم کریمک معنارینی بیان هم تبلیغ وظیفه» سنى امتک همته، اختیارینه براقدی. بناء علیه، موسی افندی یه کوره، قرآنى ترجمه ایتک بر فرض اولیور. موسی افندی «تلاوت، یالکز نظم عربیله اولور. اسلامیتک اک مهم رکنى قرآن کریمک عربی نظمیدر». دیدکدن صوکر اترجهده طوتدینی اساسلری ذکر ایدیور:

«اهل علم قلمیله یازیلش تفسیرلر» ه مراجعت ایتمشدر؛ لکن آیتلرک تفسیرنده، یاخود تفسیرلردن برینک دیگرینه ترجیحده «تفسیر بالکتاب» اصولی قبوللنمشدر؛ چونکه مشابه آیتلرک بری دیگرینی تفسیر ایدر. ترجمهده کی «اک معتمد اساس» ی «لسانک دلاتیدر». قرائت اختلافلرینهده اعتبار ایتمشدر؛ چونکه «مختلف قرائتلر متعدد آیتلر گیدر».

محمل معنارک قصد اولونانلرینی آیری آیری بیان ایله مشدر. حذف و تقدیرکبی، کلام اهلنک اصلاح یولنده کی عادتلرینی رد ایدیور؛ چونکه بواصلاح، «نظم معجزی» تمامیه تحریفدر. آیتلرک تفسیرلرینی کلام اصوللرینه، اسکی ویکی فلسفه لره تطبیق ایتمکدن صاقمشدر.

«نظم معجزک دلاتلرینی تعدی ایتمکدن صاقورم». دیور. ایشته شو اساسلر اوزرینه قرآنک تورکجه یه ترجمه سنه همت ایتمشدر. گوسترمش اولدینی دلیللره نظر ایدیلنجه بوت ترجمه نک مصیب اولدینی آکلاشیلور. انشاء، بو خدمت هم تاگری تعالی نک نزدنده مشکور اولور، همده الهی آلمش میلیونه بالغ اولان اسلام - تورکلرک معنوی فیضلرینه بویوک یاردیمی اولور.

موسى افندی بی بویه علوی و مقدس بر وادی یه سوق ایدن شی، بزجه، ربانی بر الهامدر. چونکه شود و شودیگمز عجز و سفالت چوقورندن بزى قور تاراجق قوی، اساسلی بر ایمان و سعى در. بو ایمانک حصولی، اسلام عالمک علم، فن،

تجارت، صنعت یوللارنده ترقیسنی و نتیجه اولارق اخروی و دنیوی سعادت
تولید ایدم جکدر . اللهم توقینی ، بویه بریولده البته بزمله برابر اولور .

۳

موسی افندی قومیت مسألهسنی اہمال ایتیمور . محترم فاضل (کوک آلب)
بئک دیدیگی گئی اسلامیت بر « بین المللیت » در ؛ اسلام قوملر ، بو بویوک
مفکوره ایله برلشیر لر . لسانلریله ، ملی خصوصیتلریله بر لرندن آری بولمان
قوملر ، دینی واجتماعی ، حقوقی و اخلاقی حیاتلر اعتباریله مشترکدر لر ... خصوصیه
بومشترک حیات ، آوروپائی و یادها دوعروسى خریستیانی « بین المللیت » ه قارشى
دها زیاده صیقى بر اتحادی ایجاب ایدیور .

فقط بو وحدت ، هر مسلم قومک کندی اجتماعی شخصیتنه بر مانع دکلدر .
هر قومک دینی عقیده لرنده قوت و جیادت حصولی ایچون بو اجتماعی خصوصیت
لازمدر . خصوصیت ، ایلك اول ، لسانده اولور . بز ، دیلنزه بو خصوصیتی
تمامیله محافظه ایدمه مشر . حال بوکه دیلر ، دینی و ملی هر درلو ترقیلر مزده
اک برنجی عاملدر . بونک ایچوندر که موسی افندی لسانمه بویوک بر اهمیت ویریور .
« لسانمزه بزه اهمیتی حقنדה برسوز سویله مک حاجت اولمسه کړک » دیور .
لسان بجئی ، قومیت بجشدن باشقه برشی دکلدر . لسانمزه بویوک بر اهمیت
بولونماسی ، البته قومیتمز نقطه سندن در .

تورکجه مز ، باشقه لسانلره قیاس ایدیلدیکی وقت ، بزه دها خوش بر ماهیتله
تجلی ایدیور . « بزم تورکی لسانمزه غایت کوزل ، اک مضبوط صرف نحوی
واردر . » دیمکه موسی افندی اوماهیتی تصویر ایتمش اولیور . « لسانمزه کلمه لری
ماده لری آذر ، قاعده لری مطرددر ، استثنالری یوق کیدر . » شهبه سز ، بویه
ردیل ، بر قومک ترقیسنی تسهیل ایدم جک اک قوتلی عامللر دندر .

بونکله برابر موسی افندی ، تورک لکه اولان مربوطیتسک درجه سن
لسانمزه حقنדה کی مطالعه لرنده غایت حار و صمیمی اولمق صورتیله کوستریور .
دیلنزه عرب ، عجم و یا آروپا صرف و تحولرینه کورم تنسیق ایدلمی
علینده بولونیور . « اویله صرفلر ، اویله نحولر لسانمزه استقبالتنه هیچ بر

وقت اساس اولماز . اويله صرف نھولری قبول ایتک - ماضیمزی براقق ، استقبالنزدن امید اوزمک ، تورککک عالمندن آیرلق کبی بر حرکت اولور . « تورککک عالمندن آیرلق ، کبی قومی براندیشه ، موسی افندی بی تتره تیور . قومیت حسنک بوقدر شدید اولماسی ، اسلامیت حسنه دهازیاده قوت ویریور . قوملرک ، کندیلرینی اونوتدقلری دملرده درکه اسلامیت عالی انحطاطه یوز طوتندی .

دیلزله یازیلان اثرلرده قومی فضیلتلرمزه بویوک بریر ویرملی ز . « ادبی اثر بزم شوکونکی حاجتلرمزه موافق کوزل هم عملی برر فائده ویره ییلور ایسه ؛ عمل ، اجتهاد ، پاککک ، امانت کبی الکجدی شیلره بزی کوندوره ییلور ایسه ؛ ظاهرلرمزه تورککک قانی ، کوکلزه فعالیت جانی اوره ییلور ایسه ، ایشته شویله بر اثرک قیمتی بزم نظر مزده بویوک اولور . « الحاصل لسانمزه لایق اولدینی قیمت واهمیتی ویرمکده تردد ایتیملی ز . چونکه « اونوتمایق ، تورکستانک تورکککک اسکی اثرلرنده ، همده تورکککک شوکونکی اثرلرنده بزم لسانمزه ، صرف نھو قاعدیلریله برابر ، کوزل صورتده کالنه ایرشمشدر . همت اییهلری دیکرملتلر طاع طاش آستلرندن یات اسکی اثرلری چیقاروب استفاده ایدرلر ایکن ، اوزمکک میدانده وار کوزل اثرلرمزی اهمال ایتک بزه عیب اولسه کرک . « موسی افندی تورکککک صفوته اورولمق ایسته نن ضربلره تحمل ایده میور ؛ بونک تورککک وحدتنه قارشی برجنایت اولاجغنی سویلیور . بونه مهم بر نقطه در ! لسانمزه کی صفوت و ساده لک تورککککک وحدتنه یاردیم ایدر ؛ اونی طیبی اولمایان تماللرله برملکککک ، یالکز بر صنفک آنجق ذوقنه یارایاجق بر درجه ده قاریشیق بر حاله قویمق ، قلم صاحبلی ایچونک عفو ایدلر بر قباحت اولور . « شوکونکی قلملرکک مساهله دن ناشی کنه اهلری لسانمزه ده یوغارایسه ، بابالرمز انده ترقی ایتش لسانمزه تدنی ایدر ، برطاموردن طارالمش تورکک بوتاقلری هیچ برلک یمشلرینی ویره مزلر ، کتدکجه آرا یراقلاشور . »

تورکککک و اسلاملق بر برندن آیری شیلر دکلدر . تورککککک اسلام عائله سنه کیردکدن صوکر ، اسلامیتی بنمسه مشلر ، بوتون موجودیت و قوتلریله اسلامیت

ایچون چالیشمشلردر. بو حقیقی انکار ایدمک کیمسه بولوناماز؛ فقط تورکلر قومیتلرینه، دینلری نسبتنده بر مربوطیت کوسترمه موشلردر. اونک ایچون کندیلرینک متصل و دواملی برمدیتلری یوقدر.

تورکلر، دینلرینه اولدینی قدر، قومیتلرینه ده صادق اولدقلری زمان زنده لکلرینی آکلایاجقلر، مدنی سویهلرینی یوکسه لته جکلردر. بوکون کچیریلن فلاکتلر برانتباه درسی اولمالیدر. برقومه یالکیز سیاسی حاکمیت کافی کفر. تورکلرک غایه سی سیاسی واجتماعی حاکمیتلری نفسنده جمع ایتمکدر. سیاسی نقطه دن اسیر اولان قوملر واردرکه عرفان و یا اقتصاد نقطه سندن حاکمدرلر. بونلرک ایچنده موسویلر، بلکه بوکون دنیانک ده حاکمدرلر. تورکلر موسویلر، دکل، ژرمنلر، انگلوساقسونلر مشابه برقوم اولدقلری ایچون نه یالکیز سیغاسی، نه ده یالکیز اجتماعی حاکمیتی یکانه غایه اتخاذا ایدمزلر.

*
**

موسی افتدی عینی زمانده بر تهذیبی pédagogue در. قادینلر حقنده کی مطالعه لری میاننده آنا تربیه سندن بحث ایتشدی؛ سوزی مکتبلره نقل ایتدیکی وقت:

« بزه مدنیت دنیاسنده وار مکتبلره کلیه لره کلیمتی صورتده هجوم قیلوب، شو کون معارف دنیاسنده بولورمه علومی همه فنونی تحصیل ایتدیرمک اک اولکی اک مهم حاجتدر. ادبیاتیمزی ده مکتب کتابلردن ابتدا قیلوب، بیوک کلیه لره تربیه کوردمش یوزلرجه بیکلرجه مقتدر یکتلرک کوزل قلملردن علوم، فنون ادبیاتی حاضرلیمک، یعنی اویله یکتلری حاضرله مک ضرورد. اهل اسلامک هر برینی عمل، هم اقتصاد یوللرینه عادتلدیرمک. آفتق کیمسه اک ایکمک ایچون صافلامش ایکی تینک [*] برینی مکتب یولنه ملوتمق لازمدر.

شو کونکی مدنیت میدانلرنده نجاتمز یالکیز بونکله اولور.

یوقسه اسانی خطا، روحی اوافق حکایه لردن، بطالت هم سفاهت یوللارینی کوزل صورتده تصویر ایدر رومانلردن ادبیاتیمزی ابتدا ایدر ایسه ک، مدنی ملتله یالکیز کیوم مودالرنده اویون کیمه لرنده تقلید ایدر ایسه ک ادبیاتیمزکده، استقبالمزکده عاقبتی فنا اولور.

[*] قاپیک- بشن پارا قیمتنده بر روس پاراسیدر.

دیگر ملت‌لرک تاریخلرنده کلوب کچمیش خطالری تکرار ایتک . مدنی ملت‌لرده بولنور حاللرک هر برینه تقلید ایتک لازم اولماسه کرک . « دییورک تقلیدک چوجوق تربیه‌سنده تولید ایده‌جکی مضر نتیجه‌لری کوسترییور .

موسی افندی نافذ بر نظرله دینی و اجتماعی مسأله‌لرمزى پک کوزل تدقیق و افاده ایتمشدر . بو ذاتک اثرلرینی شوصورتله تحلیل ایدرک قارئلرمزىک تدقیقلرینه ، مناقشه‌لرینه عرض ایتک بزجه پک فائده‌لی تلقی اولونمشدر . « خلق نظرینه بر نیجه مسئله » تعمیق و تفصیل ایدلمش مطالعه‌لری محتوی کتابلرک بر زبده‌سندن باشقه برشی دکلدرد . وقت بولدقچه او مفصل اثرلری ده آیری آیری تحلیل ایتک چالیشاجغز . بزم بوندن مقصدمز ، بالخاصه دینی برانتباهه اولان احتیاجلرک چابوجاق آ کلاشیلماسنی و چاره‌سنه باقیلماسنی تأمین ایتکدر . عصرلرجه اول کلن عالملرک ، تدقیق و اجتهادلری نتیجه‌لری اولارق یازدقلری کتابلر بوگونکی دینی احتیاجلرمزى تطمین ایده‌میورلر . حال بوک قیرآن کریم و حدیث شریف ، صحیح و عقیف اولارق موجود اولدیغی کبی اوتطمین وظیفه‌سنی ایفا خصوصنده دایماجید و مؤثر درلر . بوگونکی عالملرمز ، سنه لرجه عمر صرف ایده‌رک بزواسکی اثرلردن مهیم بر صورتده بحث ایتکله شیمدیکی ترقی تشنه‌سی اولان روحلره بر اطمنان ویره‌میورلر . قرآن کریمی و حدیث شریفی ، عصرک اجتهادلرینه اساس اتخاذا ایده‌میورلر ، زمانک تغیریه تغیری لازم کلن احکامی اجتهاد ایده‌رک میدان قویمیورلر . ایشه دینی مبالا تسیز لغمزک ، اجتماعی و سیاسی اضمحلالمزک باشلیجه سبی بودر .

موسی افندی بو نقطه‌نی تقدیر ایدییور و عقل کبی اللهک اک بویوک بر موهبه‌سی اولان قوتدن استفاده ایدرک قرآن مبین ایله حدیث شریفدن حکملر استنباطنه چالیشیور .

قارئلرمزى بر قاج صاییدن بری اشغال ایدن بو تدقیق ، موسی افدینک بز عثمانی تورکلری حقنده دوشوندکلرینی ده شورایه درج ایتکله اکال ایتک ایستیورز . « تنظیم‌لیق » ک زده حقیقی بر ترقی اثری وجوده کتیره مدیکسنی ، بالعکس روحی و اجتماعی قابیللرمزى او یوتهرق زوالمزى حاضر لادیغنی موسی افندی ده تقدیر ایتمش .

« تورکیا حکومتی ملت ده، دولت ده وار قصورلری آکلادی، اصلاح چاره لرینی ده آرادی . فقط ، موفق اومالادی . زیرا مملکتک اوزنده آرائق بولتیق لازم چاره لری طیشدن آرادی .

مکتبلری ، دینی مدرسه لری ، جامعلری ، شرعی محکمه لری ، مشیخت اسلامیه یی، تنکیه لری، خلق ده دیاتی اوز حاللرینه براقوب، ملتک اجتماعی حاللرندن دولتک اقتصادی حاجت لرندن تمامیه غفلت ایتیش کبی اولوب ؛ حکومت همه اوزینک همه اجتهدینی یالکز سیاسی . عسکری مسئله لره حصر ایتیش ایدی .

ملت ده سواک یوق . دینی مدرسه لرده دیندن ، علمدن ، عقلدن ، اخلاقدن اثر یوق . تنبلیکی غفلتی تلقین ایدر خطیبلرله مشغول منبرلرده روح یوق جاہل ظالم حاکم لرله طولو محکمه لرده حقوقدن ، عدالتدن ، حقانیتدن خبر یوق . شریعت اسلامیه یه خدمت ایتک وظیفه لرینه تعین قیلنمش مشیخت اسلامیه ده - اهل اسلامی غرب سیاسیلرینک معرفتیه یا هوالریله ترتیب قیلنور قانونلردن نظاملردن مستغنی ایده بیلور قدر اهلیت ، اقتدار یوق . مشیخت اسلامیه اعضالرنده - افاده سز « فتاوی » لری بیک زحمتله مطالعه ایده بیلیمکدن باشقه برهنر یوق . دولتک همه خراجتلرینی یوکلنمش خلقک معیشتلری احوال اقتصادیه لری حقنده فکر ایدن آدم یوق .

یعنی الک مهم اصلاحات حقنده حکومت هیچ بر تشبث ده بولنمادی . طیشدن آلتیش اوافق اصلاحات « خسته وجود » اوزرنده اهمیتی یوق زینت کبی قالدی . اوافق اصلاحاتک فائده لریده ضررلرندن زیاده دکل ایدی . زیرا غربدن آلتیش اصلاحات آرقاسنده غربک همه فساد ، همه بوزوقانی ده کلدی .

عجمدن قالمش سفاهت ، غربدن آقمش فساد ، برله شوب - خلقک ملتک ادبی اجتماعی حاللرینی دها زیاده بوزدی . »

بوقدرله اکتفا ایتمه لی یز ؛ زیرا موسی افندی بو آجی سوزلری ، دها آجیلریله تذیل ایتیش . اگر شوصوک کوردیکمز ، کچیردیکمز فلاکت و مصیبت کوناری ده بزده بر انتباه اویاندرمازسه فقط اللهدن امید کسيلمز ، چالیشالم .

